

# Kriget påverkar den gröna omställningen – men ambitionerna finns kvar

Den gröna omställningen står högt på EU:s agenda. Men nu tvingar Ukrainakriget fram nya prioriteringar. **Mats Engström**, senior rådgivare på Sieps, analyserar utvecklingen och ser hur vissa områden, som minskad användning av fossila bränslen och energieffektivitet, blir än mer angelägna i krigets skugga. Annat, som reformen av utsläppshandeln och mer miljövänlig livsmedelsproduktion, kan hamna i uppförsbacke.

**T**vå omställningar har stått i centrum för Ursula von der Leyens linjetal sedan tillträdet 2019: den gröna och den digitala. När pandemin slog till [fortsatte](#) kommissionen och ledande medlemsstater att prioritera dessa områden. Det blev också bärande delar av återhämtningsprogrammet Next Generation EU. Vad händer nu, i en annan slags kris? Rysslands krig mot Ukraina har förändrat den geopolitiska spelplanen och EU:s politik.

Det är för tidigt att dra definitiva slutsatser om konsekvenserna för EU:s klimat- och energipolitik – vi vet inte hur kriget slutar, vad som händer i Ryssland eller vilka andra effekter som kan uppstå runt om i världen av bland annat högre priser på råvaror och livsmedel.

Ändå: klimatkrisen och andra miljöproblem finns kvar. EU har redan beslutat om en klimatlag med mål att minska nettoutsläppen av växthusgaser med minst 55 procent till 2030. Kommissionens reaktion nu har återigen varit att lyfta fram vikten av grön omställning. ”We have to accelerate the green transition because every kilowatt-hour of electricity Europe generates from solar, wind, hydropower or biomass reduces our dependency on Russian gas and other energy sources”, sade Ursula von der Leyen exempelvis 1 mars.

Kommissionens [meddelande](#) 8 mars om energisäkerheten, ”RePowerEU”, pekar på en rad möjligheter att bryta beroendet av ryska fossila bränslen. Det gäller övergång till förnybar energi, energisparande och gasimport från andra länder, med mera. Toppmötet i Versailles 10–11 mars [instämde](#) i huvuddragen och uppmanade kommissionen att i maj presentera mer konkreta

förslag om hur ryska fossila bränslen kan fasas ut. Kommissionen vill att det ska vara genomfört år 2027.

Höga energipriser påverkade klimatkommunikationen redan i höstas. Den dramatiska situationen nu skakar om beslutsfattarna. Kompensation för konsumenter och industri står högt på dagordningen i många medlemsstater. Dessutom ska investeringar för att minska beroendet av ryska fossila bränslen (främst gas) finansieras.

Energi blir ett ämne även för Europeiska rådets möte 24–25 mars. En central fråga är om det behövs ekonomiska insatser för att fördela kostnader solidariskt, till exempel genom [ytterligare gemensam upplåning](#), eller om nuvarande satsningar i Next Generation EU med mera räcker. Här kommer många ögon att vila på Sverige och de övriga så kallade frugala medlemsstaterna. Inledningsvis har regeringen [varit avvisande](#) till nya mekanismer eller förändringar av stabilitets- och tillväxtpakten.

Förhandlingarna om EU:s klimatpaket, ”Fit for 55”, påverkas också. Förslagen behandlas i dessa veckor på rådsmöten, parlamentet diskuterar sina positioner som enligt tidtabellen ska beslutas i maj/juni.

Det kan bli svårare att komma överens om klimatförslag som kortsiktigt ökar kostnaderna för hushåll och industri. Förslaget om att även bostäder och transporter ska omfattas av EU:s utsläppshandel var kontroversiellt redan innan. Nu [menar vissa](#) att redan de högre energipriserna ger tillräckliga incitament till åtgärder. För att nå enighet torde det krävas att länder som Sverige

blir mer positiva till insatser som kommissionens förslag till social klimatfond, eller andra utjämningsinstrument. [Omfordelning av intäkter från utsläppshandeln](#) har nämnts som en möjlig åtgärd, inte minst eftersom de blivit större än beräknat när priserna på utsläppsrätter stigit.

Gränsjusteringsmekanismen för koldioxid (CBAM) kan bli svårare att genomföra, trots att finansministrarna [har en samsyn](#) om huvuddragen. Ukraina är ett av de länder som skulle påverkas mest och det är oklart om EU är berett att hindra landets export. Dessutom var det internationella motståndet hårt redan före kriget och EU behöver nu samarbetet med till exempel länder i Nordafrika mer än tidigare.

Skulle CBAM skjutas upp är det troligt att utdelningen av fria utsläppsrätter fortsätter längre än vad kommissionen och länder som Sverige egentligen vill. Ett annat scenario är beslut om att sjösätta första delen av systemet med datainsamling med mera, men att EU lägger in en kontrollstation innan själva koldioxidtullarna slår till.

Stödet kan däremot växa för förslag om förnybar energi och energieffektivitet, liksom reformer som gynnar elektrifiering av transporter och därmed minskar beroendet av rysk olja. Det kan till exempel bli enklare att komma överens om nollutsläpp för bilar redan år 2030 liksom krav på utbyggnad av laddinfrastruktur.

När det gäller den omstridda taxonomin – vad som är ekologiskt hållbara investeringar – drar krigets effekter åt olika håll. Rysk gas har blivit paria men EU-länder vill bygga annan gasinfrastruktur, som LNG-terminaler. Synen på kärnkraft har blivit något mer positiv även om det är för tidigt att dra långtgående slutsatser om detta.

Det finns [tecken](#) på att livsmedelsproduktionen kommer att prioriteras högre än de miljöinsatser som finns inom bland annat kommissionens ”Från jord till bord”-strategi. Det planerade förslaget om att minska användningen av kemiska bekämpningsmedel kan också [hamna i uppförtsbacke](#). Återigen betonas den gemensamma jordbrukspolitikens säkerhetspolitiska roll.

Från sakliga utgångspunkter borde EU:s arbete med cirkulär ekonomi snarast få ökat stöd eftersom

det minskar behovet av råvaror, men frågan är hur mycket politisk energi det kommer att finnas för förhandlingar om till exempel ett reviderat ekodesigndirektiv för produkter.

Internationellt torde multilaterala förhandlingar bli svårare. Det gäller till exempel nästa möte med parterna till klimatkonventionen, COP 27, i Sharm el-Sheikh i november.

Kartan ritas om för gränsöverskridande samarbete kring grön vätgas och leverantörskedjor för annan miljöteknik. EU:s relationer med länder som Kina, Indien och Gulfstaterna blir ännu viktigare i ett geopolitiskt perspektiv, till exempel för att undvika att oljetillgångar i Ryssland köps upp av investerare i andra delar av världen när BP, Shell, Equinor och andra drar sig ur. Här blir EU:s internationella samarbeten kring hållbara finanser viktiga.

**”Vad kan allt detta betyda för Sverige, särskilt inför ordförandeskapet första halvåret 2023? Trots osäkerheterna är det viktigt att redan nu tänka igenom olika scenarier med bara nio månader kvar.”**

Vad kan allt detta betyda för Sverige, särskilt inför ordförandeskapet första halvåret 2023? Trots osäkerheterna är det viktigt att redan nu tänka igenom olika scenarier med bara nio månader kvar.

Utifrån nuvarande svenska prioriteringar ter det sig angeläget att hålla fast vid ambitionerna i kommissionens Fit for 55-paket och anpassa strategierna för detta efter det förändrade läget. Det kan till exempel innebära en större flexibilitet inför ekonomisk utjämning av kostnaderna. Det är också viktigt att påverka kommissionen så att planerade förslag om kemikalier och andra svenska prioriterade frågor kommer i tid när mycket annat pockar på uppmärksamheten.

En central fråga är hur prioriteringarna för nästa mandatperiod i EU från 2024 kommer att se ut. Här kan det svenska ordförandeskapet få en avgörande roll genom väl förberedda slutsatser om hur den gröna given kan tas vidare i en annorlunda omvärld.